

תשובה קמא

שיל"ת, פ"ב נהי ליום עש"ק כ"א שבט תקצ"ח
לפ"ק.

שלום וכ"ט לה"ה ידידי הרב המאה"ג החרון המופלג
ומופלא בתורה מלא עתיק כש"ת מו"ה שמרי' נ"י
אב"ד דק"ק הורמלוב יע"א:

ג"ה הגיעני ראשית דבר נעמוד על דברי ראשונים
לפרש דברי הגאון רבנו האי בספרו משפטי
שבועות [ח"ב] שער ה' שבנשבעין ונוטלין דף ט"ז
אעתיק לשונו אות באות וז"ל ואמרו אין העדים
נעשין זוממין עד שיזימו את עצמן וכו', ולא תושלם
ההזמה אלא בפני הניזומין שידור או ישתקו, ואם
אינו בפניהם או שלא שתקו אינה נקראת הזמה אלא
הכחשה ובטלה העדות עכ"ל לעניננו. ובאמת הוא
דבר חדש שלא הוזכר בפוסקים. ונראה שהוא ז"ל
פירש כן לשון המשנה מכות ה' ע"א עד שיזימו
את עצמן, משמע כפירושו שלא יכחשו או (שיעידו)
[שיודו] והרי מזימין את עצמן א, וראיתי בתוס'
במכות דף ה' ע"א [ד"ה אין] דגרסי שיזימו עצמן
ולא גרסי את עצמן, ולזה יש לפרש כפירש"י ותוס'
שיזימו עצמותו של עדות שיאמרו עמנו הייתם, אבל
לפי הגירסא את עצמן אין במשמע דקאי אהמזימין
אלא אהניזומין שהם עצמם יזימו עצמם והיינו שידור
להמזימין:

ולדבריו מיושב קושית תוספות דלהימני
לכתראי במגו דפסלי לקמאי בגזלנותא, ונדחקו בב"ב
ל"א ע"ב [ד"ה וזו] מגו דבי תרי לא אמרינן, ונדחקו
בזה בכתובות י"ח ע"ב ד"ה אין נאמנים וכו', ולהגאון
ניחא דהם עצמם מודים. והא דאמרינן [ב"ק ע"ב
ע"ב] עדים זוממין חדוש הוא, היינו כיון דמאי תזית
דסמכת אהני וכו', וע"כ במגו, אעפ"כ צריך הודאתם
או שתיקתם כהודאה ולא סגי במגו, ואין אדם נהרג
ולא משלם קנס עפ"י עצמו והיינו חידושי. ודאמר
רבא במכות ה' ע"א קמ"ל דלא חיישינן לנהורא
בריא ולגמלא פרחא. אפשר שאחר שהודו אה"נ
עמכם היינו חזרו ואמרו אבל נהורינו בריא או בגמלא
פרחא אתאינא, וקמ"ל כיון שהודו שהיו עמהם
במקום ההוא שוב לא מאמינים לטענה דלא שכיחא,
אע"ג דאית להו מגו שלא היו שותקים, והשתא

שהחזיר שטר מכירת שמעון לאביו, דאע"ג דאין דין
שומרים בשטרות, על זה יפה כתב הרא"ש דהיינו
אי היה השטר נאכד בפשיעה, אבל השתא שהאביר
השטר בידים, אע"ג שמ"מ לענין הפסד הממון
שבתוך השטר איננו אלא גרמא, מ"מ כיון שבא
החפץ בתורת שמירה לידו מחייב לשמור שמירה
מעליותא, ואין לנו אלא מה שפטרנו תורה מפשיעת
השטר, אבל מלהפסיד השטר לא פטרנו תורה,
אעפ"כ שאותו ההפסד איננו אלא גרמא לענין הראיה
שבתוכו, מ"מ החפץ שנמסר לידו בתורת [שמירה]
ושליחות אותו הפסיד בידים, וזה ברור לע"ד. ולפי
זה מה שנדחקו תוס' בשבועות ל"ז ע"ב ד"ה מייעט
שטרות וכו', לא הוצרכו לזה אלא משום כלל ופרט
דגזל, אבל לגבי שומרים לא הוצרכו לזה וק"ל:

ואמנם נידון דתשו' רשב"א שהשליש החזיר השטר
למלוה, לפי מה שהעתיקו רמ"א בש"ע סי'
נ"ה קאי אעובדא דריש הסימן שהוא מתני' דב"ב
[קס"ח ע"א] שהלוה והמלוה שניהם ציוו להשליש
שאם לא יפרענו לזמן פלוני יחזירנו להמלוה, ופסקינן
שם שלא ישמע השליש לקולם ולא יחזירנו למלוה
משום דאסמכתא לא קניא, ועל זה כתב אם עבר
השליש והחזירו לו למלוה פטור מפני שהוא רק
גרמא. והנה אמת ונכון הדבר, שהרי לא אתאינן
עלה מטעם שומר או שליח, שהרי לא עבר על דעת
משלחו כלל, שהרי הם ציווהו בכך, ונהי דמ"מ לא
היה לו להחזירו, מ"מ אינו אלא כמזיק דעלמא
דפטור בגרמא. ואמנם בתשו' רשב"א סי' אלף נ"ב
לא הזכיר בלשון השאלה שציווהו הלוה להחזירו
למלוה, ומ"מ נראה לי דדחיק ומוקי נפשיה דמירי
באופן הנ"ל, וסתמא כפירושו:

וא"כ לפ"ז בנידון שלפנינו שהשליח עיוות ועבר
על דעת משלחו במה שהזהירו, פשיטא
ופשיטא דמחוייב לשלם הזיקו, וכיון דחייב השליח
ממילא לא מצי תו שמעון לתפוס של ראובן להפסיד
לשליח, וישבע ראובן היסת על תביעתו של שמעון,
וכדעת החולקים על מעלתו, והדין דין אמת לענ"ד:

הכ"ד הכותב בחפזון רב וחותר בכל חותמי ברכות:

משה"ק סופר מפפד"מ

קיימין מגו בי תרי אמרינן, מ"מ לא אמרינן מגו
דלא שכיחא. אמנם לחד שינוי בתוס' יבמות קט"ז
ע"א ד"ה הכא חיישינן, משמע אי טענו הכי מהימני:

ובמשנתנו דאמר ר' יהודה איסטטית היא זו,
לא יפרש כפירש"י סרה וסטיא היא,
דז"א דהרי כל אותם כולם הודו להמזימין ואין כאן
סרה וסטיא, אלא כפירוש הרי"ף ורמב"ם בפי'
המשנה והרז"ה צבע סטיס היא זו כל הנוגע בה
יצטבע, ה"נ כל הנוגע בהם יזום ויהרג, ופי' כיון
דכל עצמו אינו ראוי להאמין לבתראי ולהרגן עפ"י
הודאת עצמן אלא גז"ה היא וחדוש, אין לך בו
אלא חדושו כת הראשונה אבל אלו האחרים לא,
וכי כיון שנגעו בעדותן של אלו יהרגו עפ"י הודאת
עצמן שלא מן הדין הואיל ונגעו בהם כנוגע בצבע
סטיס. ולפ"ז יתיישב קושית הש"ס [מכות שם ע"ב]
הא בלבד קאמר וכו', אלא די"ל לרבא דס"ל עד
זומם לא נפסל אלא מכאן ולהבא דאין לך בו אלא
משעת חדושו [ב"ק שם], ה"נ אפי' כת הראשונה
לא הי' [לה] להיות חייבת:

ועיין ב"מ ג' ע"ב מה לפיו שכן אינו בהכחשה
והזמה תאמר לעדים שישנם בהכחשה והזמה,
והוכיח נימוקי יוסף דהכחשה והזמה דפיו היינו
שחוזר והודה לדברי העד ואפ"ה אינו בהכחשה,
וא"כ מסתמא דומיא דהכי עדים ישנם בהכחשה
והזמה בכי האי גוונא איירי, משמע סתם הזמה הוא
בהודאת עצמם ורכבנו האי הנ"ל. אמנם פשיטא
דלשון ילפותא דמייתי ש"ס מכות ה' ע"א דעד
שתסרה גופה של עדות, לא משמע כדבריו:

ועוד צ"ע מסנהדרין כ"ח ע"א נמצא עד זומם נהרג
בעדות אחיו, וע"ש בירושלמי דמייתי שם
הרי"ף, וגם הר"ן ספ"ב דכתובות [כ"ח ע"א], ואי
ס"ד אינו נהרג אלא בהודאת עצמו הרי אין קרוב
יותר מעצמו ואפ"ה נהרג כ"ש שיהיה נהרג ע"י
אחיו, ומאי קושיין. ועוד א"כ כל עדויות אינו יכול
להזימן דאם ירצו לא יודו ולא ישתקו ולא מקיים
בהו דין הזמה, וזה צ"ע. ועיין תוס' כתו' כ"א ע"ב
ד"ה הנח וכו':

ועיין כתובות ל"ג ע"א מי איכא מידי דאינהו בעו
קטיל בלא התראה ואינהו בעי התראה הא
בעינן כאשר זמם ע"ש, ואי ס"ד פי' עד שיזימו את
עצמן שיודו, א"כ מי איכא מידי דבעי מיקטל בלא
הודאת עצמו ואינהו בעי הודאה, הא בעינן כאשר
זמם, גם זה צ"ע. והשיב לי תלמיד אחד דיש לומר

לפי מה שכתבתי דמש"ה (לא) בעי הודאת עצמו
דאל"ה הוה אמרינן מאי חזית דסמכת אבתראי סמך
אקמאי, נמצא אי לאו הודאת עצמם אינם זוממין
כלל ואמרינן דבאמת העידו, ולא שייך לומר הם
רצו להרוג בלא הודאה הלא [לא] רצו להרוג כלל
שלא כדין:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קמב

שלום וכ"ט לכבוד הרב המאה"ג החריף ושנן
המפורסם המופלג כש"ת מו"ה ... אב"ד בק"ק פלוני
יע"א:

יקרתו הגיעני נידון בעל שנתן בית לאשתו והעלה
בערכאות על שמה, וכשמתה עשתה צוואה
בערכאות וסילקה בעלה מירושתו וחילקה נכסים
ליורשיה. הנה מבואר בתשו' רשב"א [ח"ג סי' ק"ט]
דמייתי הרב"י בח"מ סס"י כ"ו, ורמזו עליו רמ"א
סס"י שס"ט, דחלילה לומר בכי האי גוונא דינא
דמלכותא דינא נגד דת תורתנו הקדושה א"כ בטלת
כל דיני תורה, וע"ז כתב מעלתו דהכא אשתני
למעליותא בתלתא מילי, חדא כיון דהבעל עצמו
כתב לה הבית על שמה בערכאות א"כ אדידהו סמך
בכל דיניהם, כמ"ש ש"ך סי' ע"ג סקל"ט דלהפוסקים
בסי' ס"ח ס"א דאפילו שטר מתנה העושים בערכאות
קונים היינו משום דכיון שעשה השטר בערכאות
רצה לסמוך עליהם. ושנית כיון שיורשי האשה כבר
מוחזקים, דהרי בעל הערכי כתב הנכסים בפנקסו
על שם יורשי האשה ה"ל אינהו מוחזקים, וכיון
דמוחזקים אמרינן דינא דמלכותא דינא. ג' דהרי
משו"ה באתרי דאמר מלכא שטר ליקני אין קונין
בכסף אלא בשטר [ב"ב ג"ד ע"ב], וכתבו פוסקים
הטעם כיון שזהו מחק המלך ליטול קצבה מכל שטר
ושטר ה"ל המלך שייך בו ולא קני אלא בשטר,
וה"נ כיון דחק המדינה מי שמת בלא בנים נוטל
המלך כחלק אחד מן היורשין א"כ יש למלך יד
בענין זה, ודינא דמלכותא דינא דאין בעל יורש
אשתו אלא נוטל חלק כשאר יורשין, והכא שהיא
עשתה צוואה להפקיע הבעל מכל וכל קיים צוואתה
בדינא דמלכותא אלו דבריו:

במדומה לי שמעלתו בעצמו הוא הבע"ד ולא
חזא חובה לעצמו ואזיל בתר איפכא